

mgr Emilia Jankowska
Wydział Ekonomii i Zarządzania
Uniwersytet w Białymstoku

EUROPEJSKA WSPÓLPRACA TERYTORIALNA JAKO CZYNNIK ROZWOJU REGIONALNEGO (NA PRZYKŁADZIE PROGRAMU OPERACYJNEGO WSPÓLPRACY TRANSGRANICZNEJ POLSKA-LITWA 2007-2013)

Streszczenie

Europejska Współpraca Terytorialna składa się z programów współpracy transgranicznej, transnarodowej oraz międzyregionalnej i stała się trzecim celem polityki spójności na lata 2007-2013. Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Polska-Litwa jest analizowany w celu wykazania jego znacznego wpływu na rozwój regionalny obszaru. Głównymi celami programu są wzrost konkurencyjności, produktywności oraz spójności terytorialnej. Projekty Programu wsparły główne braki oraz pomogły rozwinąć potencjał regionu. Na obszarze transgranicznym Polski i Litwy zaobserwowano zjawiska świadczące o polepszaniu się kondycji i warunków współpracy regionów, co daje podstawy do uznania Europejskiej Współpracy Terytorialnej czynnikiem rozwoju regionalnego.

1. Wstęp

Dirk Ahner, dyrektor generalny ds. polityki regionalnej Unii Europejskiej, zapytany o to, jakie słowa przychodzą mu do głowy jako pierwsze, gdy słyszy słowo „współpraca”, odpowiedział, że są to: integracja, solidarność i rozwój¹. Europejska Współpraca Terytorialna (EWT), trzeci cel polityki kohezji na lata 2007-2013, ma na celu zapewnienie, że granice nie stanowią bariery w rozwoju, ale zbliżają do siebie mieszkańców, dostarczają pomocy w rozwiązywaniu problemów oraz zachęcają do pracy na rzecz wspólnych celów. EWT poprzez swoje działania, pobudza rozwój regionalny oraz przyczynia się do wyrównywania różnic regionalnych. W 2010 r. obchodzone było 20-lecie współpracy terytorialnej. W ciągu tego okresu powstało setki tysięcy projektów, które zacieśniały więzi pomiędzy mieszkańcami sąsiadujących obszarów stwarzając coraz większe możliwości współpracy. Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Polska-Litwa 2007-2013 (Program), jako jeden z działań EWT, jest nowym pomysłem, ale tylko w ramach polityki regionalnej Unii Europejskiej. Oba kraje wstąpiły do Unii w 2004 r., niemniej jednak już dużo wcześniej ich regiony przygraniczne podejmowały współpracę w wielu aspektach. Obecnie Program jedynie koordynuje długoletnią

¹ *European Territorial Cooperation. Building Bridges between people*, European Commission, Directorate-General for Regional Policy, September 2011, s. 138

współpracę oraz ma na celu dostarczenie odpowiednich funduszy i narzędzi do realizacji wszystkich celów. Celem niniejszej publikacji jest analiza wyników Programu, co pozwoli na weryfikację tezy, że Europejska Współpraca Terytorialna jest jednym z czynników rozwoju na danych obszarach.

2. Charakterystyka Europejskiej Współpracy Terytorialnej

Początki współpracy terytorialnej sięgają lat pięćdziesiątych, kiedy pojawiały się pierwsze miasta partnerskie, a w 1958 r. powstał Euroregio, od którego później zapożyczono nazwę dla zinstytucjonalizowanej formy współpracy transgranicznej. Wraz z pojawieniem się pierwszych okresów programowania polityki regionalnej Unii Europejskiej współpraca terytorialna zaczęła poszerzać zakres działania - z jedynie transgranicznej, w latach 2000-2006 została poszerzona o współpracę transnarodową i międzyregionalną. W kolejnym okresie programowania trzy rodzaje współpracy z Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III zostały przemianowane na Europejską Współpracę Terytorialną, która stała się trzecim celem polityki spójności. Jednocześnie jej budżet zwiększył się dwu i półkrotnie osiągając poziom 7,75 mld euro. Polska alokacja na realizację programów w ramach EWT wynosi 557,8 mln euro². EWT w okresie programowania 2007-2013 składa się z trzech programów operacyjnych:

- współpracy międzyregionalnej,
- współpracy transnarodowej,
- współpracy transgranicznej.

Współpraca międzyregionalna obejmuje całe terytorium Unii Europejskiej. Jako jedyna z trzech programów dopuszcza współpracę regionów rozproszonych przestrzennie. W dwóch pozostałych regiony powinny mieć wspólne granice. Wyodrębnia się trzy priorytety Programu Operacyjnego Współpracy Międzyregionalnej – INTERREG IV C: innowacyjność i gospodarka oparta na wiedzy, środowisko naturalne oraz zapobieganie ryzyku, oraz techniczne wsparcie dla programu³. Budżet Programu wynosi 321 mln euro, które pochodzą z EFRR. Z tych środków finansowane są również 3 inne programy w ramach EWT: w oparciu o dotychczas realizowany program URBACT – program wymiany doświadczeń na temat rozwoju obszarów miejskich; INTERACT II – program dotyczący tworzenia „dobrych praktyk” w zarządzaniu programami współpracy; kontynuacja programu ESPON – program z zakresu opracowywania studiów, danych i obserwacji trendów rozwojowych⁴. W Programie Operacyjnym Współpraca Międzyregionalna uczestniczą wszystkie Państwa Unii Europejskiej oraz Norwegia i Szwajcaria.

Program Operacyjny Współpracy Transnarodowej ma na celu zintegrowane planowanie przestrzenne poprzez wspieranie dostępności, zrównoważonego rozwoju

² Wstęp do Funduszy Europejskich, <http://www.ewt.gov.pl/wstepdofunduszyeuropejskich/Strony/czysafundusze.aspx> [data dostępu: 01.09.2012]

³ M. Lechwar, *Instytucjonalne podstawy europejskiej współpracy transgranicznej*, [w:] M.G. Woźniak (red.), *Spójność społeczno-ekonomiczna a modernizacja regionów transgranicznych*, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2008, s. 30.

⁴ Program Współpracy Międzyregionalnej, online <http://www.interreg.gov.pl/20072013/EWT/midzyregionalne> [data dostępu: 07.10.2012].

obszarów miejskich, innowacyjność i ochronę środowiska. W ramach programu współpracować mogą państwa lub większe sąsiadujące ze sobą regiony⁵. Polska uczestniczy w dwóch programach współpracy transnarodowej: Region Morza Bałtyckiego oraz Europa Środkowa. Budżet dla Polski pochodzący ze środków. Alokacja środków unijnych dla Polski na współpracę transnarodową w ramach EWT wynosi 119,234 mln euro. Najbardziej powszechnym programem współpracy terytorialnej jest Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej (POWT). Współpraca transgraniczna jest definiowana jako „każde wspólnie podjęte działanie mające na celu umocnienie i rozwój sąsiedzkich kontaktów między wspólnotami i władzami terytorialnymi dwóch lub większej liczby umawiających się stron, jak również zawarcie porozumień i przyjęcie uzgodnień koniecznych do realizacji takich zamierzeń”⁶. Współpraca dotyczy zazwyczaj regionów przygranicznych, które bezpośrednio do siebie przylegają wzdłuż wewnętrznych granic lądowych Unii Europejskiej, a także w oddzielonych od siebie o nie więcej niż 150 km obszarach nadmorskich. Głównym celem programu jest promowanie współpracy i bezpośrednich kontaktów wspierających rozwój gospodarczy i społeczny oraz ochronę środowiska w obszarach przygranicznych, charakteryzujących się zwykle niższym poziomem rozwoju w porównaniu do średniej krajowej⁷. Projekty są wdrażane w regionach na poziomie NUTS III. Polska bierze udział w 7 programach współpracy transgranicznej. Są to: Polska (województwo Zachodniopomorskie) – Niemcy (Maklemburgia/Pomorze Przednie – Brandenburgia); Polska (Województwo Lubuskie) – Niemcy (Brandenburgia); Polska – Saksonia; Polska – Republika Czeska; Polska – Republika Litewska; Południowy Bałtyk (Polska – Szwecja – Dani – Litwa – Niemcy)⁸. Ponadto na terenie Polski znajduje się 16 euroregionów⁹: „Pomerania”, „Pro Europa Viadrina”, „Sprewa-Nysa-Bóbr”, „Nysa”, „Glacensis”, „Pradziad”, „Silesia”, „Śląsk Cieszyński”, „Beskidy”, „Tatry”, „Karpacki”, „Bug”, „Puszcza Białowieska”, „Niemen”, „Bałtyk”, „Łyna-Ława”.

Oprócz wyżej wymienionych trzech rodzajów współpracy, które, z nielicznymi wyjątkami, obejmują jedynie kraje członkowskie Unii Europejskiej, istnieją także instrumenty umożliwiające udział we współpracy krajom spoza ugrupowania, krajom sąsiadującym oraz kandydującym. Są to: Instrument Pomocy Przedakcesyjnej (IPA) oraz Europejski Instrument Partnerstwa i Sąsiedztwa (EIPS). Pierwszy z nich, IPA, powstał w celu sprawniejszego przygotowania państw kandydujących oraz potencjalnych kandydatów do wstąpienia do UE poprzez projekty partnerskie z krajami członkowski-

⁵ A. Engl, *Territorial Cooperation in Europe: Coordinated Strategy or lost in confusion?*, Paper presented at the Conference “Innovation for Good Local and Regional Governance - A European Challenge” Institute of Governance Studies, University of Twente Enschede, 2-3 April 2009, online: http://www.europeanchallenge.eu/media/papers/ws4_paper1_engl_territorial_cooperation.pdf [data dostępu 09.09.2012], s. 9.

⁶ E. Kulesza, *Współpraca transgraniczna jako czynnik rozwoju lokalnego (na przykładzie gmin polskiego pogranicza z Rosją)*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2003, s. 14.

⁷ Współpraca Transgraniczna, online: <http://www.ewt.gov.pl/WstepDoFunduszyEuropejskich/Strony/Wspolpracatransgraniczna.aspx> [data dostępu: 05.09.2012].

⁸ W tym Polska zarządza trzema programami: Polska – Republika Słowacka, Polska (Województwo Lubuskie – Niemcy (Brandenburgia) oraz Południowy Bałtyk.

⁹ online: http://www.euroregionataty.eu/spotkanie_przedstawicieliuroregionow_w_kancelarii_prezydenta,149,n.html [data dostępu: 14.10.2012], stan na luty 2012.

mi. Od stycznia 2007 r. zastępuje on wszystkie dotychczasowe instrumenty finansowe stosowane w państwach kandydujących, np. PHARE, CARDS. Drugi w wymienionych, EIPS, jest inicjatywą Komisji Europejskiej, której zasadniczym celem jest rozwój współpracy pomiędzy Unią Europejską a krajami partnerskimi. Jest uzupełnieniem POWT o kraje nienależące do Unii. Taka współpraca ma na celu zapewnienie zrównoważonego rozwoju regionalnego danego obszaru. Zasięg terytorialny inicjatywy jest dość szeroki. Obejmuje takie państwa, jak: Algieria, Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Egipt, Gruzja, Izrael, Jordania, Liban, Libia, Mołdawia, Maroko, Autonomia Palestyńska, Syria, Tunezja, Ukraina¹⁰. Polska bierze udział w dwóch programach EIPS: Program Współpracy Transgranicznej Polska – Białoruś – Ukraina, Program Współpracy Transgranicznej Litwa – Polska – Rosja.

Współpracę terytorialną wspiera jeszcze jeden instrument prawny – Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej (EUWT). Umożliwia zrzeszanie się bez konieczności wcześniejszego przygotowywania porozumień międzynarodowych, które muszą być podpisywane przez parlamenty krajowe¹¹. Omawiany instrument umożliwia współpracę z partnerami spoza UE, jeśli ich ustawodawstwo na to pozwala.

W niniejszej publikacji został wybrany do analizy Program Współpracy Transgranicznej Polska-Litwa 2007-2013, jako jedyny z programów tego poziomu współpracy obejmujący obszarem wsparcia województwo podlaskie¹². Program nie jest kontynuacją z poprzedniego okresu programowania, gdyż oba kraje wstąpiły do UE w 2004 r. i zostały objęte współpracą transgraniczną w takiej postaci dopiero w kolejnym okresie. Nie znaczy to jednak, że nie podejmowały wspólnych przedsięwzięć przed 2007 r.

3. Program Współpracy Transgranicznej Polska – Litwa 2007-2013

Obszar objęty Programem Współpracy Transgranicznej Polska – Litwa „Sąsiedzi w działaniu” obejmuje regiony na poziomie NUTS III po obu stronach liczącej 104 km granicy. Po stronie polskiej są to: Subregion Białostocko-Suwalski i Etcki, a po stronie litewskiej: Okręg Olicki i Mariampolski (mapa 1). Jednakże EWT dopuszcza do udziału w programie także subregiony przylegające do obszaru wsparcia, tj. Podregiony Łomżyńskim i Olsztyńskim (po stronie polskiej) oraz w Okręgu Tauroskim, Kowieńskim i Wileńskim¹³ (po stronie litewskiej). Regiony przylegające mogą liczyć na wsparcie do 20% budżetu programu (Mapa 1).

¹⁰ Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa, online: <http://www.interreg.gov.pl/20072013/instrument+sasiedztwa/> [data dostępu: 30.09.2012].

¹¹ H. Dumała, *Współpraca międzyterytorialna w prawie Wspólnot Europejskich*, „Annales UMCS”, 2009, Vol. XVI, 1, s. 8.

¹² Województwo Podlaskie znajduje się także w obszarze współpracy Euroregionu „Niemen” oraz dwóch programów EISP. Jednak jako, że podstawowe działania POWT obejmują jedynie państwa członkowskie, programy z udziałem państw spoza UE nie są one brane pod uwagę w publikacji. Euroregion jest także inną specyficzną formą POWT.

¹³ Miasto samorządowe Wilno nie jest włączone do obszaru wsparcia, pomimo iż Okręg Wileński jest. Spowodowane jest to faktem, iż Wilno jest najbogatszym litewskim miastem, w którym skupia się najwięcej

Mapa 1 Obszar wsparcia Programu Współpracy Transgranicznej Polska – Litwa 2007-2013

Źródło: <http://www.lietuva-polska.eu>.

Obszar wsparcia (włączając regiony przylegające) to 68 583 km²¹⁴. Subregion Olsztyński ma największą powierzchnię, a Okręg Taurocki – najmniejszą. Średnia unijna gęstość zaludnienia to 116,6 os./km². Region najgęściej zaludniony, a przy tym należący do mniejszych powierzchniowo, w odniesieniu do obszarów wsparcia, charakteryzuje się to Subregion Białostocki (98,5 os./km²), najrzadziej – Taurocki 28,5 os./km²¹⁵.

PKB na mieszkańca na początku działania Programu rosło z roku na rok we wszystkich regionach wsparcia (Tabela 1). W 2009 r. odnotowano spadek tego wskaźnika związany z kryzysem gospodarczym. Według ostatnich dostępnych danych najwyższy wskaźnik osiągnął Okręg Kowieński, a najniższy – Okręg Taurocki. Większymi dysproporcjami wskaźnika PKB na mieszkańca charakteryzuje się strona litewska. Wyniki w 2009 r. są niższe niż te z 2007 r. dla wszystkich obszarów strony litewskiej. Może to być spowodowane większymi trudnościami związanymi z wyjściem z kryzysu niż strona Polska, gdzie wyniki są bardziej zbliżone (średni wskaźnik PKB na mieszkańca wynosi 5 840 euro), a także w 2009 r. zbliżone do tych z 2007 r.

inwestycji. Społeczno-ekonomiczne wskaźniki dla miasta kształtują się ponad średnią krajową.

¹⁴ Dokument Program Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska-Litwa 2007-2013, online: <http://www.lietuva-polska.eu/index.php?137135361> [data dostępu: 10.10.2012], s. 9.

¹⁵ Eurostat. Dane narok 2011.

Tabela 1. PKB na mieszkańca (w cenach bieżących, w euro)

	2005	2006	2007	2008	2009
Litwa					
Okręg Kowieński	5 900	6 800	8 200	9 300	7 600
Okręg Mariampolski	3 800	4 400	5 300	6 000	4 800
Okręg Olicki	4 200	4 600	5 600	6 500	5 300
Okręg Taurowski	2 900	3 300	4 200	4 800	4 100
Okręg Wileński*	bd	bd	bd	Bd	bd
Polska					
Subregion Białostocki	5 500	6 100	7 100	8 200	7 000
Subregion Elcki	4 100	4 700	5 100	6 000	5 000
Subregion Łomżyński	4 100	4 500	5 100	5 900	5 200
Subregion Olsztyński	5 600	6 100	6 800	7 800	6 700
Subregion Suwalski	4 400	4 700	5 500	6 100	5 300

*Brak danych dla Okręgu wileńskiego z wyłączeniem Miasta Samorządowego Wilna
 Źródło: ec.europa.eu/Eurostat, z dn. 12.10.2012

W 2010 r. najniższe średnie wynagrodzenie brutto po stronie polskiej, które wynosiło 666 euro w Subregionie Elckim, było wciąż wyższe niż najniższa wartość w okręgach litewskich. Co więcej w tym samym nastąpił spadek wynagrodzenia po tej stronie. Subregion Białostocki i Olsztyński charakteryzują się najwyższymi średnimi zarobkami w obszarze wsparcia – kolejno 783 i 776 euro¹⁶. Najwyższą stopę bezrobocia odnotowano w 2010 r. 24,4% w Subregionie Elckim, najniższą – w Taurskim. W obszarze przygranicznym Litwy stopa bezrobocia jest średnio niższa niż po drugiej stronie¹⁷. Istotnym elementem charakterystyki obszaru są także przeważające sektory gospodarki. Po stronie litewskiej największa liczba osób zatrudniona jest w usługach we wszystkich okręgach w 2011 r. Po stronie polskiej w dostępnych danych z 2010 r. jedynie w Subregionie Łomżyńskim w niewielkim stopniu przeważa rolnictwo. Pozostałe subregiony charakteryzują się przewagą jak na Litwie¹⁸.

Podsumowując charakterystykę obszaru objętego Programem można stwierdzić, iż są one pod wieloma względami zbliżone do siebie. Zamieszkuje je podobna liczba osób oraz charakteryzują się zbliżoną powierzchnią. Wskaźnik PKB per capita jest większy dla obszarów strony polskiej. Podobnie kształtuje się wskaźnik średniego wynagrodzenie brutto. Jednakże mocną stroną obszaru litewskiego jest niskie bezrobocie w stosunku do partnera. Udział sektorów gospodarki w zatrudnieniu także kształtuje się podobnie.

Program Współpracy Transgranicznej Polska-Litwa posiada budżet w wysokości 71,68 mln euro. Ogólnym celem strategicznym programu jest „wspieranie zrównoważonego rozwoju obszaru wsparcia poprzez wzmocnienie ekonomicznej, społecznej

¹⁶ *Annual Implementation Report 2011*, online: <http://www.lietuva-polska.eu/index.php?1904170744>, s. 75 [data dostępu: 14.09.2012].

¹⁷ Tamże, s. 94.

¹⁸ Tamże, s. 97

i terytorialnej spójności w regionach po obu stronach granicy”¹⁹. W Programie wśród celów szczegółowych wymienione są: przystosowanie obszaru wsparcia do potrzeb konkurencyjności w gospodarce globalnej oraz osiągnięcie zrównoważonego rozwoju obszaru wsparcia, zorientowanego na przyszłość i atrakcyjnego w kategoriach jakości życia, równości społecznej, środowiska i powiązań komunikacyjnych.

Mimo, iż początek programu datuje się na 2007 r. i nie miał on poprzednika w okresie planowania 2000-2006, współpraca pomiędzy obszarami Polski i Litwy istniała już wcześniej. W latach 2004-2006 na tym obszarze realizował swoje działania Program Współpracy Transgranicznej Polska – Litwa – Rosja (Obwód Kaliningradzki) z Programu Sąsiedztwa oraz Program Współpracy Transnarodowej Region Morza Bałtyckiego, CADSES – Program Sąsiedztwa (tylko Polska). Ponadto obszar wsparcia Polski i Litwy objęty był współpracą międzyregionalną Program Strefy Północ. Od 1997 r. na tym obszarze działa Euroregion „Niemen”²⁰. 1994 r. można uznać za początek oficjalnej współpracy na tym obszarze, wówczas rozpoczęto Program Współpracy Przygranicznej PHARE.

Obecnie oprócz Programu Współpracy Transgranicznej obszar jest objęty współpracą na poziomie transgranicznym poprzez EISP Polska – Litwa – Rosja, Euroregion „Niemen”, na poziomie transnarodowym – Region Morza Bałtyckiego, Europa Środkowa (tylko Polska). Program uwzględnił także priorytety Strategii Region Morza Bałtyckiego. W związku z wieloma innymi programami działającymi w obszarze wsparcia zmartwieniem władz jest podwójne finansowanie wynikające z nakładających się priorytetów. Dlatego też, podczas tworzenia programu, a także w trakcie jego trwania przedstawiciele inicjatyw spotykają się i komunikują w celu bardziej efektywnego zarządzania programami.

Według raportu z wykonania Programu z 2011 r. na zakończone projekty współpracy transgranicznej przeznaczono 53 077 507,62 euro. Kwota pochodząca z EFRR to 45 925 966,93²¹ (Załącznik 1). Zatem, budżet z EFRR został wykorzystany w 64,1%²².

4. Wpływ Programu na rozwój regionalny

W ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska – Litwa zostało ukończonych 37 projektów²³, w tym 33 to główne projekty współpracy transgranicznej (Załącznik 1), dwa Małe Projekty oraz dwa Projekty Strategiczne. Ich realizacja ma służyć osiągnięciu trzech priorytetów: wzrost konkurencyjności i produktywności obszaru transgranicznego, spójność transgraniczna oraz ogólna poprawa jakości obszaru wsparcia oraz pomoc techniczna. W ramach priorytetu pierwszego wyróżnia się trzy sub-priorytety (Tabela 2).

¹⁹ *Dokument Program Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska-Litwa 2007-2013*, online: <http://www.lietuva-polska.eu/index.php?137135361> [data dostępu: 10.10.2012], s. 15.

²⁰ Obejmująca regiony państw Polska, Litwa i Białoruś i Rosja.

²¹ W wydatkach nie uwzględniono budżetu Małych Projektów i Projektów Strategicznych

²² Całkowita suma przeznaczona z EFRR na Program to 71 688 850,00 euro.

²³ *Neighbours in Action. 37 cooperation projects*, online: <http://www.lietuva-polska.eu/index.php?833152505> [data dostępu: 24.09.2012]. Stan na październik 2012 r.

Tabela 2 Wybrane wskaźniki rezultatów Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Litwa

Oś priorytetowa 1: Wzrost konkurencyjności i produktywności obszaru wsparcia		2007-2009	2010	2011	2012-2015	Ogółem
Sub-priorytet 1.1: Modernizacja drobnej infrastruktury gospodarczej						
Tytuł						
Liczba stworzonych / zrekonstruowanych obiektów infrastrukturalnych	Osiągnięcia	0	0	13	0	13
	Cel					30
Liczba kilometrów nowobudowanych dróg	Osiągnięcia	0	0	7,942	0	7,942
	Cel					10
Sub-priorytet 1.2: Promowanie otoczenia biznesowego						
Liczba przedsiębiorstw korzystających z sieci wspieranych działań biznesowych	Osiągnięcia	0	51	20	0	71
	Cel					100
Liczba przedsiębiorstw zaangażowanych w działalność transgraniczną biznesu (współpraca, handel, rozwój nowych produktów, joint venture) w wyniku realizowanych działań	Osiągnięcia	0	0	0	0	0
	Cel					4
Sub-priorytet 1.3: Rozwój zrównoważonej turystyki transgranicznej oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego / historycznego						
Liczba stworzonych / odnowionych obiektów i infrastruktury historycznej i turystycznej	Osiągnięcia	0	0	6	0	6
	Cel					10
Liczba opracowanych wspólnych produktów turystycznych	Osiągnięcia	0	0	16	0	20
	Cel					20
Oś priorytetowa 2: Spójność transgraniczna oraz ogólna poprawa jakości obszaru wsparcia						
Sub-priorytet 2.1: Rozwój nowych i wzmocnienie istniejących sieci współpracy i społecznych i kulturowych						
Liczba osób uczestnicząca we wspólnych działaniach i imprezach transgranicznych	Osiągnięcia	0	891	15053	0	15 944
	Cel					20 000
Liczba osób zaangażowanych w działalność budowania kompetencji	Osiągnięcia	0	89	83	0	172
	Cel					100
Sub-priorytet 2.2: Poprawa środowiska życia						
Liczba wyeliminowanych / zneutralizowanych źródeł zanieczyszczeń jako rezultat wdrażanych operacji	Osiągnięcia	0	0	59	0	59
	Cel					50

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Annual Implementation Report 2011*, online: <http://www.lietuva-polska.eu/index.php?1904170744>[14.09.2012].

Projekty sub-priorytetu pierwszego dotyczą głównie infrastruktury drogowej wokół przejść granicznych oraz pomiędzy głównymi ośrodkami współpracy pogranicza. Jednym z głównych problemów obszaru jest niewystarczająca lub zniszczona infrastruktura drogowa. Jest to dość istotne ograniczenie rozwoju. Skrócenie czasu dojazdu, zwiększenie wygody oraz dostępność regionów wpływa na tempo rozwoju

regionalnego poprzez ułatwienie dostępu pomiędzy regionami. Największą słabością regionu transgranicznego jest brak komunikacji publicznej, która pozwoliłaby na swobodne przemieszczenie się na drugą stronę granicy. Trzy projekty sub-priorytetu pierwszego miały na celu modernizację 22 dróg²⁴. Kolejny projekt „Poprawa infrastruktury publicznej stref przemysłowych w rejonie transgranicznym Litwy i Polski” dotyczył poprawy warunków prowadzenia biznesu w miastach Alytus i Suwałki. Według dostępnych danych spośród obecnie zakończonych projektów udało się wybudować 7,942 km nowych dróg oraz zrekonstruować 13 z 30 obiektów infrastrukturalnych w roku 2011 (Tabela 2).

Sub-priorytet drugi obejmuje jeden program, który miał na celu zwiększenie aktywności MŚP poprzez stworzenie niezbędnej infrastruktury, organizację szkoleń w gminie Puńsk oraz samorządy z Lazdijai i Kalvarija. Do roku 2011 z działań projektu skorzystało 71 przedsiębiorstw. Projekt zakładał, by co najmniej 4 przedsiębiorstwa zaangażowały się w działalność transgraniczną biznesu (współpracę, handel, rozwój nowych produktów, joint venture) w wyniku realizowanych działań. Niestety według stanu na rok 2011 nie odnotowano żadnego przedsiębiorstwa spełniającego te kryteria (Tabela 2).

W wyniku projektu sub-priorytetu trzeciego Park Przyrodolecznicy w Druškiennikach i Rynek Zygmunta Augusta w Augustowie zostały poddane renowacji. Całkowity budżet projektu wynosił 2 830 745,00 Euro. W ramach projektów sub-priorytetu trzeciego powstało 16 wspólnych produktów turystycznych oraz odnowiono 6 obiektów turystycznych (Załącznik 1).

Priorytet 2 „Spójność transgraniczna oraz ogólna poprawa jakości obszaru wsparcia” wyróżnia dwa sub-priorytety. Sub-priorytet pierwszy obejmuje takie projekty, jak: wyposażenie służby celnej w odpowiedni sprzęt (pojazdy, sprzęt łącznościowy) w celu zwiększenia bezpieczeństwa w Unii Europejskiej; wymiana sportowa młodzieży, w której wzięło 464 uczestników; współpracę kulturalną. Sub-priorytet drugi wyróżnia projekty mające na celu zmniejszenie stopnia zanieczyszczenia środowiska. Wśród swoich osiągnięć może wymienić 59 wyeliminowanych źródeł zanieczyszczeń (Tabela 1).

Powyższe projekty oraz dotychczas osiągnięte wyniki oraz wymienione wskaźniki regionalne wskazują stopniowe polepszenie się gospodarek regionów transgranicznych Polski i Litwy. 37 projektów zrealizowanych do roku 2011 wniosło nową lub zmodernizowaną infrastrukturę transportową oraz gospodarczą, wsparło przedsiębiorstwa, zaktywizowało zawodowo ludność pogranicza oraz polepszyło środowisko naturalne, a także i największym stopniu, więzi kulturowe pomiędzy mieszkańcami obszaru. Pomimo konfliktów politycznych pomiędzy stolicami Polski i Litwy nie odnotowano ich szczególnego wpływu na funkcjonowanie Programu oraz jego rezultaty.

²⁴ Tamże, s. 11.

5. Zakończenie

Program Współpracy Transgranicznej Polska – Litwa 2007-2013 przy wykorzystaniu 64,1% środków nie spełnił wszystkich założonych celów. Jednak najnowszy dostępny raport pochodzi z 2011 r., a ostateczne zakończenie wszystkich projektów Programu planowane jest na 2015 r. Co więcej, ostatni, piąty, nabór wniosków skończył się 17.01.2012 r. W związku z tym projekty przyjęte w ostatnim naborze nie były uwzględnione w raporcie. Przewiduje się, iż ich rezultaty podwyższą wskaźniki, biorąc pod uwagę sporą ilość niewykorzystanych jeszcze środków z budżetu. Już w czterech poprzednich naborach liczba zgłoszeń przewyższała wielokrotnie liczbę przyjętych projektów, co świadczy o dużym zainteresowaniu ludności Programem.

Wykonane projekty w znacznym stopniu przyczyniły się do rozwoju regionalnego obszaru transgranicznego Polski i Litwy. Obie strony obszaru są zbliżone do siebie biorąc pod uwagę większość wskaźników. Wpływa to na równomierny rozwój regionów, gdyż rozpoczynają one współpracę w zbliżonych warunkach, co nie powinno zatem niekorzystnie wpływać na osiągnięte wyniki.

Projekty Programu wsparły główne braki oraz pomogły rozwinąć potencjał obszaru. Wśród głównych braków wymieniona jest infrastruktura transportowa, gospodarcza oraz słabe warunki dla rozwoju i współpracy przedsiębiorstw. Poszczególne programy miały na celu modernizację i budowę dróg oraz obiektów gospodarczych, tworzenie szkoleń, pobudzenie, i ułatwienie działalności przedsiębiorstw. Przedstawione dane wskazują, że aż 71 placówek skorzystało z Programu. Wśród potencjałów obszaru wymienia się głównie jego walory przyrodnicze. Program obejmował swoimi priorytetami ochronę środowiska oraz modernizację obiektów turystycznych. Dużą uwagę zwrócił na współpracę mieszkańców obszaru: młodzieży, aktywizację zawodową osób w wieku produkcyjnym oraz wymiany kulturowe i festiwale.

Wnioski wskazują na duży wpływ Programu na rozwój regionalny. Ponadto można spodziewać się dalszych jego sukcesów jako, że pozostały ponad dwa lata do jego zakończenia. Wpływ projektów programu na wyrównywanie dysproporcji, integrację oraz współpracę międzyludzką pozwala potwierdzić tezę, która uznaje EWT za czynnik rozwoju regionalnego. Na obszarze transgranicznym Polski i Litwy w związku z licznymi projektami Programu zaobserwowano zjawiska świadczące o polepszeniu się kondycji i warunków współpracy regionów.

Bibliografia

1. Colomb , *The added value of transnational cooperation: towards a new framework for evaluating learning and policy change*, "Planning, practice and research" 2007, nr 22:3.
2. Dołzbasz S., Raczyk A, *Współpraca transgraniczna w Polsce po akcesji do UE*, Wyd. WoltersKluwer Polska Sp. Z o.o., Warszawa 2010.
3. Dumala H., *Współpraca międzyterytorialna w prawie Wspólnot Europejskich*, „Annales UMCS”, 2009, nr XVI, 1.

4. Engl A., *Territorial Cooperation in Europe: Coordinated Strategy or lost in confusion?*, Paper presented at the Conference "Innovation for Good Local and Regional Governance - A European Challenge" Institute of Governance Studies, University of Twente Enschede, 2-3 April 2009, online: http://www.europeanchallenge.eu/media/papers/ws4_paper1_engl_territorial_cooperation.pdf [data dostępu: 09.09.2012].
5. Kulesza E., *Współpraca transgraniczna jako czynnik rozwoju lokalnego (na przykładzie gmin polskiego pogranicza z Rosją)*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2003.
6. Lechwar M., *Instytucjonalne podstawy europejskiej współpracy transgranicznej*, [w:] M.G. Woźniak (red.), *Spójność społeczno-ekonomiczna a modernizacja regionów transgranicznych*, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2008.
7. Proniewski M., *Uwarunkowania rozwoju przestrzennego Polski wynikające z sąsiedztwa z Litwą i Białorusią*, online: <http://www.mrr.gov.pl> [data dostępu: 20.03.2010].
8. Słowińska B., *Współpraca transgraniczna czynnikiem rozwoju wschodnich i zachodnich regionów Polski*, [w:] W. Bieńkowski, J. Grabowiecki, H. Wnorowski (red.), *Współpraca transgraniczna Polski z krajami Bałtyckimi, Białorusią i Rosją w warunkach integracji z Unią Europejską*, Wyd. Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2003.

Inne

1. *Annual Implementation Report 2011*, online: <http://www.lietuva-polska.eu/index.php?1904170744> [data dostępu: 14.09.2012]
2. *Dokument Program Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska-Litwa 2007-2013*, online: <http://www.lietuva-polska.eu/index.php?137135361> [data dostępu: 10.10.2012].
3. Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa, online: <http://www.interreg.gov.pl/20072013/instrument+sasiedztwa/> [data dostępu: 30.09.2012].
4. *European Territorial Cooperation. Building Bridges between people*, European Commission, Directorate-General for Regional Policy, September 2011.
5. *Neighbours in Action. 37 cooperation projects*, online: <http://www.lietuva-polska.eu/index.php?833152505> [data dostępu: 24.09.2012]. Stan na październik 2012 r.
6. Program Współpracy Międzyregionalnej, online: <http://www.interreg.gov.pl/20072013/EWT/miedzyregionalne> [data dostępu: 07.10.2012].
7. Współpraca Transgraniczna, online: <http://www.ewt.gov.pl/WstepDoFunduszyEuropejskich/Strony/Wspolpracatransgraniczna.aspx> [data dostępu: 05.09.2012].

Załącznik 1

		Partnerzy wiodący; partnerzy pozostali	Całkowite wydatki kwalifikowalne (w tym kwota z EFRR) w euro	Rozpoczęcie/ zakończenie projektu
Oś priorytetowa 1: Wzrost konkurencyjności i produktywności obszaru wsparcia				
Sub-priorytet 1.1: Modernizacja drobnej infrastruktury gospodarczej				
Projekt 1	Poprawa infrastruktury drogowej na pograniczu pomiędzy samorządami Wiłkowszek i Suwałki	Administracja Rejonu Vilkaviškis, Litwa; Powiat Suwalski, Polska; Gmina Rutka-Tartak, Polska	1 124 838,00 (956 112,30)	1/01/2010– 10/06/2011
Projekt 2	Poprawa infrastruktury publicznej stref przemysłowych w rejonie transgranicznym Litwy i Polski	Administracja Miasta Alytus, Litwa; Urząd Miejski w Suwałkach, Polska	3 449 893,60 (2 932 409,56)	03/08/2009– 02/02/2012
Projekt 3	Drogi pogranicza dla przyszłej współpracy pomiędzy gminami Puńsk, Suwałki, Krasnopol i Samorządem Rejonu Lazdijai	Gmina Puńsk, Polska; Gmina Suwałki, Polska; Gmina Krasnopol, Polska; Administracja Rejonu Lazdijai, Litwa	3 776 049,97 (3 209 642,45)	01/07/2010– 30/06/2012
Projekt 4	Drogi pogranicza – rozwój sieci współpracy samorządów Puńsk, Alytus, Krasnopol, Suwałki i powiatu Sejneńskiego	Gmina Puńsk, Polska; Gmina Suwałki, Polska; Gmina Krasnopol, Polska; Powiat Sejneński, Polska; Administracja rejonu Alytus, Litwa	3 874 681,63 (3 293 479,37)	01/04/2011– 31/10/2012
Sub-priorytet 1.2: Promowanie otoczenia biznesowego				
Projekt 1	Rozwój przedsiębiorczości na pograniczu polsko-litewskim	Gmina Puńsk, Polska; Ośrodek Informacji Biznesowej w Lazdijai, Litwa; Ośrodek Informacji Turystyczno-Biznesowej Regionu Suwałkija, Litwa	398 335,88 (338 585,48)	1/10/2009– 30/09/2011
Sub-priorytet 1.3: Rozwój zrównoważonej turystyki transgranicznej oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego / historycznego				

Projekt 1	Sintautai - Gołdap 1	Administracja Rejonu Šakiai, Litwa; Dom Kultury w Gołdapi, Polska; Euroregion Šešupė - Biuro w Šakiai, Litwa	168 848,00 (143 520,80)	05/01/2009– 04/07/2010
Projekt 2	Transgraniczny rozwój aktywnych usług turystycznych na Litwie i w Polsce	Administracja Rejonu Alytus, Litwa; Powiat Piski, Polska	391 355,75 (332 652,38)	02/02/2009– 01/05/2010
Projekt 3	Rozwój współpracy w dziedzinie turystyki na pograniczu Polski i Litwy: wspólny marketing	Ośrodek Informacji Turystycznej w Lazdijai, Litwa; Gmina Puńsk, Polska	265 377,36 (225 570,75)	01/10/2009– 31/12/2010
Projekt 4	Rozwój infrastruktury turystyki transgranicznej poprzez renowację Parku Przyrodoleczniczego w Druskiennikach i Rynku Zygmunta Augusta w Augustowie	Administracja Miasta Druskininkai, Litwa; Urząd Miejski w Augustowie, Polska	2 830 745,00 (2 406 133,25)	15/09/2009– 14/12/2012
Projekt 5	Rozwój turystyki transgranicznej – dziedzictwo kulturowe dla przyszłych pokoleń	Administracja Rejonu Alytus, Litwa; Gmina Olecko, Polska	1 214 375,00 (1 032 218,75)	01/09/2009– 31/03/2011
Projekt 6	Kreatywność przemysłowa a możliwość zrównoważonego rozwoju regionów przygranicznych Polski i Litwy	Administracja Rejonu Lazdijai, Litwa; Administracja Rejonu Alytus, Litwa; Administracja Miasta Kalvarija, Litwa; Gmina Puńsk, Polska; Gmina Krasnopol, Polska	401 087,85 (1 190 924,66)	01/10/2009– 30/11/2011
Projekt 7	Aktywna turystyka nad jeziorami pogranicza	Powiat Piski, Polska; Administracja Rejonu Alytus, Litwa	2 696 203,85 (2 291 773,27)	02/08/2010– 01/05/2012
Projekt 8	Rozwój transgranicznej infrastruktury i współpracy kulturalnej w Druskiennikach i Augustowie	Administracja Miasta Druskininkai, Litwa; Urząd Miejski w Augustowie, Polska; Centrum Zająć Młodzieżowych w Druskiennikach, Litwa; Augustowskie Placówki Kultury, Polska	3 291 048,50 (2 797 391,22)	5/09/2010– 14/08/2013
Projekt 9	Rozwój ekoturystyki na pograniczu polsko-litewskim	Gmina Płaska, Polska; Administracja Rejonu Lazdijai, Litwa	3 919 892,00 (3 331 908,20)	01/09/2010– 31/08/2012

Projekt 10	Transgraniczne Centrum Integracji Kulturalnej „Scena na granicy“	Elckie Centrum Kultury, Polska; Centrum Komunikacji i Kultury w Alytusie, Litwa; Administracja Miasta Alytus, Litwa; Miasto Ełk, Polska	2 847 746,44 (2 420 584,46)	01/10/2010– 31/12/2012
Projekt 11	Sintautai - Gołdap 2	Administracja Rejonu Šakiai, Litwa; Dom Kultury w Gołdapi, Polska; Euroregion Šešupė Biuro w Šakiai, Litwa	1 229 185 (1 004 807,85)	01/02/2011– 30/09/2012
Projekt 12	Poznanie obyczajów starożytnych Jaćwingów poprzez zrozumienie pozostałości ich kultury i prezentację wystaw archeologicznych	Muzeum Etnograficzne w Alytusie, Litwa; Muzeum Okręgowe w Suwałkach, Polska	278 000,00 (236 385,00)	01/05/2011– 30/04/2013
Projekt 13	Aktywizacja społeczności sąsiedzkich poprzez rozwój infrastruktury sportowej oraz innych działań edukacyjnych	Szkoła dla Dzieci i Dorosłych w Alytus, Litwa; Powiatowy Zespół Obsługi Szkół i Placówek Oświatowych w Giżycku, Polska	2 299 340,00 (1 954 439,00)	01/04/2011– 30/09/2013
Projekt 14	Edukacja zawodowa w regionie transgranicznym podstawą rozwoju przedsiębiorczości	Powiatowy Zespół Obsługi Szkół i Placówek Oświatowych w Giżycku, Polska; Ośrodek Kształcenia Zawodowego w Alytusie, Litwa	946 670,00 (804 669,50)	01/04/2011– 30/09/2012
Projekt 15	Budowa wspólnego produktu turystycznego regionów Olecka i Kozłowej Rudy na bazie rozwiniętej infrastruktury turystycznej	Gmina Olecko, Polska; Administracja Miasta KazlųRūda, Litwa	381 998,66 (324 698,85)	01/03/2011– 31/01/2012
Oś priorytetowa 2: Spójność transgraniczna oraz ogólna poprawa jakości obszaru wsparcia				
Sub-priorytet 2.1: Rozwój nowych i wzmacnianie istniejących sieci współpracy i społecznych i kulturowych				
Projekt 1	Bezpieczna Unia Europejska – wzmocnienie współpracy transgranicznej służb celnych Polski i Litwy	Izba Celna w Olsztynie, Polska; Izba Celna w Białymstoku, Polska; Terytorialny Urząd Celny w Kownie, Litwa	753 536,56 (640 506,06)	01/04/2009– 31/10/2010

Projekt 2	Transgraniczna sportowa wymiana młodzieży	Fundacja Rodowo, Polska; Centrum Sportu i Rekreacji w Alytusie, Litwa; Administracja Miasta Alytus, Litwa	210 000,00 (178 500,00)	01/01/2009– 31/12/2009
Projekt 3	Transgraniczna współpraca młodzieży	Gmina Olecko, Polska; Gmina Orzysz, Polska; Administracja Rejonu Vilkaviškis, Litwa; Administracja Rejonu Alytus, Litwa	3 506 931,00 (2 980 891,35)	05/01/2009– 04/01/2012
Projekt 4	Dolinami rzek – bezdrożami kultury	Gmina Zawady, Polska; Gimnazjum im. J. Śniadeckiego w Šalčininkai, Litwa	380 292,40 (323 248,54)	04/01/2010– 03/11/2011
Projekt 5	Tęcza Sztuk – 1	Administracja Rejonu Šakiai, Litwa; Dom Kultury w Gołdapi, Polska; Euroregion Šešupė biuro w Šakiai, Litwa	120 627,00 (102 532,95)	01/10/2009– 31/12/2010
Projekt 6	Rozwijanie współpracy kultur europejskich poprzez zachowanie własnej tożsamości kulturowej	Administracja Rejonu Alytus, Litwa; Gmina Puńsk, Poland	250 711,00 (213 104,35)	22/06/2009– 21/04/2011
Projekt 7	Rozwój infrastruktury i współpracy w obszarze sportu i edukacji	Powiat Giżycki, Polska; Szkoła dla Młodzieży i Dorosłych w Alytus, Litwa; Rejonowe Centrum Kultury Fizycznej i Sportu w Jurbarkas, Litwa; Administracja Rejonu Varėna, Litwa	848 901,60 (721 566,36)	01/07/2009– 31/12/2010
Projekt 8	Rozwój działań połączonych służb ratownictwa i ochrony przeciwpożarowej na pograniczu polsko–litewskim	Administracja Rejonu Lazdijai, Litwa; Gmina Puńsk, Polska; Gmina Krasnopol, Polska; Administracja Rejonu Alytus, Litwa; Gmina Płaska, Polska	822 855,00 (699 426,75)	01/10/2009– 30/09/2010
Sub-priorytet 2.2: Poprawa środowiska życia				
Projekt 1	Współpraca w zakresie środowiska pomiędzy Polską i Litwą – zmniejszenie zanieczyszczeń wody w dorzeczu Niemna	Urząd Gminy Płaska, Polska; Administracja Rejonu Lazdijai, Litwa	377 358,00 (320 754,29)	01/03/2009– 31/05/2010

Projekt 2	IV etap budowy Zintegrowanego Systemu Ochrony Ludności i Środowiska w układzie transgranicznym Polski i Litwy	Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej w Białymstoku, Polska; Komenda Obwodowa Ochrony Przeciwpożarowej i Ratownictwa w Mariampolu, Litwa; Komenda Obwodowa Ochrony Przeciwpożarowej i Ratownictwa w Alytusie, Litwa	3 305 668,00 (2 809 817,80)	01/03/2009– 28/02/2011
Projekt 3	Przystosowanie gospodarki wodno – ściekowej na pograniczu polsko-litewskim	Urząd Gminy Suwałki, Polska; Administracja Miasta Marijampolė, Litwa	2 576 611,47 (2 190 119,75)	01/10/2009– 30/11/2011
Projekt 4	Zwiększenie wydajności energetycznej budynków edukacyjnych oraz promowanie odnawialnych źródeł energii	Powiat Giżycki, Polska; Administracja miasta Alytus, Litwa	2 202 869,10 (1 872 438,73)	06/07/2009– 05/01/2011
Projekt 5	Rozwój infrastruktury medycznej i współpracy w celu poprawy bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców przygranicza	Szpital w Mariampolu, Litwa; Samodzielny Publiczny Szpital Wojewódzki w Suwałkach, Polska; Szpital w Kalwarii, Litwa	1 935 474,00 (1 645 152,90)	01/09/2009– 28/02/2011
Oś priorytetowa 3: Pomoc techniczna				
Łącznie:	33 projekty		53077507,62 (45925966,93)	

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Neighbours in Action. 37 cooperation projects*, online: <http://www.lietuva-polska.eu/index.php?833152505> [24.09.2012].